

સ્ત્રી સુબોધક વાર્તા.

સદગુણી સુશીલા.

આફતમાં ધીરજ.

અળી ચુકયો સો વરસ જવે.

લેખક. પ્રગણક —

વૈદ્ય રાજેશ્વરભાઈ આયુવાલા,

મીંગાદ બેકનાડ, હાલો તાલુકો-મુંબઈ, ૪.

પાત્રીકે સર્વ હિત રવાણીન રાખ્યા છે. માટે કોઈએ
પત્રાનગી વગર છપાવવી કે ભજવવી નહીં.

પ્રાગ્જ્ઞા ૧ જી

૧૯૮૪

પ્રત ૨૦૦૦

સંન ૧૯૨૮

કીમત ફક્ત એક આના.

પ્રદર રીપુ.

સ્ત્રીઓનો પ્રદર, ગુપ્ત અવ્યવેશમાંથી સંકેદ, મળ ગુણી સહેજ પીડી રસીના ઉપમાં ધાતુ વહે છે. આ રોગની દરકાર નહી કરવાથી કમતાકાત, એચેની, શરીર દુર્બળ થઈ ચલેરે શીકે પડે છે. આ દવા ફક્ત એક મહીનો સેવન કરવા ઉપરના દરેક દરદો નાબુદ કરી શરીરને મજબુત બનાવે કોમત ૩ ૨-૦-૦ પોષ્ટેજ બુદ્.

સીકોલ.

સ્ત્રીઓમાં પ્રચલિત વાયુ હીરટીરીયા (ફિકર) કંટાળો આપનાર આ ભયંકર દરદ થવાનું મુખ્ય કાર મગજની નયગાઇ, અનિયમિત શુભ્રાવની અટકાયત, કમ આવડું, ગર્ભાશયમાં ખીગાડ હોય છે. આ દરદ સીકોલ પીલ્સ ગોળીઓ અતિ ઉત્તમ ઇલાજ છે. દરેક દરદો નાબુદ કરી હીરટીરીયાને ફક્ત એક મહીનામાં નાબુત કરે છે. કમરમાં થતી પીડાને દૂર કરી શરીર તેજસ્વી બનાવે છે. કોમત ૩. ૨-૮-૦ પોષ્ટેજ બુદ્.

એસ. આર. મહેનતી.

ગીરગાંવ-મુંબઈ ૪.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કોપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૪૧૬૮ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ સદગુણી સુશીલા

વિષય ૮૨ : ૩

૧૪૧૬૮ ગ્રામદાવાદ ગ્રામીણ
ગુજરાત વિધાયીઠ
ગુજરાતી કોમીસાઈટ-સંગ્રહ

સદગુણી સુશીલા.

આફતમાં ધીરજ.

પ્રકરણ ૧ છું.

—:૦:—

રાજનગરના રણીમામણી માણિકચોકમાં એક ગંભીર સોભા ચાંદીના વેપારીની પેઢી ચાલતી હતી. શેકનું નામ રતનચંદ હતું. પેઢીમાં સ્વચ્છ ગાદી, મટીયા, હાંડીઓ, ઝુમ્મરો, જુના જમાનાનાં ઉત્તમ કારીગરોએ ચિતરેલા સુશોભીત તખ્તો-રંગબેરંગી ટાંગેલા હતા. આખી પેઢીમાં ઇલેક્ટ્રીક લાઇટ સુંદર ઝોલપથી શણગારેલી હતી. પેઢીના આગળની બેઠકમાં ઘોટા મુનીમની અને તેની બાજુમાં રેશમી ફલાવર સુંદર કપડાથી મહેલી ગાદી શેઠની હતી. તેના સામે સુશોભીત સોનું ચાંદી બેજવાનો કાંમતી કાંદો કાચના કવર સાથે જળકી રહ્યો હતો. આ કાંટાના વજનમાં રતીપુર ફરક પડતો નહોતો. કાંટાની બાજુમાં પીત્તળનો નકસીદાર કઠેરો કાંઈ ઉત્તમ કારીગરોએ બનાવેલો હોવાથી દરેક બજારવાળાઓ આ કઠેરાની તારીફ કરતા હતા. પેઢીમાં સુંદર ગાલીચો બીજાવેલો હતો. તેની પાસે મુનીમનું

ટેબલ હતું તે પર દેશાવરના કાગળો રેન્જમેન, ખાતાંની વિગેરે કામના કાગળો પડેલા હતા. મુનીમના હાથ નીચે દશખાર મહેતા ચોપડા લખવા તેમજ બજારનું કામકાજ કરવા સાડ રાખેલા હતા. તો પણ બહોળા વેપારને લીધે નામું પુરેપુરું થતું નહોતું. દેશાવરથી ચાંદી સોનાના બાવની વધઘટના તાર, કાગળો અગ્રિજમાં લખેલા આવતા હોવાથી વાંચવા જવાબ આપવા માટે એક મેટ્રીક પાસ થયેલો કલાર્ક પચીસ રૂપીઆના પગારથી રોકવામાં આવ્યો હતો અને તેને સખ્ત તાકીદ આપવામાં આવી હતી. કે “ગુજરાતીમાં તરબૂતો કરી કાંઈ પણ બોલ્યા વગર શેઠ અથવા મુનીમને આપવો,” જેથી પેઢીના માણસો કે બીજા વેપારીઓને બાવની વધઘટ બખર પડી શકે નહિ. શેઠનો બહોળો વેપાર જોઈ કેટલાક નાના વેપારીઓ અચંખામાં પડતા હતા. કેમકે આ પેઢી પુર્વે સાઠ વર્ષ પહેલાં કરમચંદ શેઠ રચાપી હતી. આ વખતે આઠ વર્ષ થયાં કરમચંદ શેઠ રતનચંદને ત્રીશ વર્ષની પુખ્ત ઉમરે મુકી સ્વર્ગવાસ થયા હતા. શેઠની માફક રતનચંદ વેપારનાં પ્રવીણ હતો. કરમચંદ શેઠે મૃત્યુ વખતે ચાર લાખ રૂપીઆની મોટી રકમ સોંપી હતી. તેમના ગુજાર્યા પછી ચાર વર્ષ વેપારમાં સુખરૂપ નીવડ્યાં હતાં. પણ બીજાં ચાર વર્ષથી ઉથલપાથલ થવાથી રતનચંદ શેઠને પાંચલાખનું મોટું નુકશાન લાગ્યું હતું. પરંતુ નામાકિત પેઢી હોવાથી નાણાંની ઉથલપાથલ વધારે ચાલતી અને કરમચંદ શેઠ મોટી સ્થાવર જંગમ મિલકત મુકી ગયા છે; એવા ભરમભેદથી હજારોની હુંડીઓ નામપર જતી આવતી અને તેમની હુંડી એક સમે જંગલમાં પણ શીકારવામાં આવતી શાથી કે ભરમ અને પ્રમાણીકપણાનો પ્રભાવ હતો. થએલા નુકશાન

વિષે કોઇ પણ જાણતું નહોતું. કેમકે ખાતાંવહી શેઠ પોતે ખતવી કપ્પજે રાખતા હતા, ફક્ત મુનીમ રહેજ જાણતો હતો.

પેઢીમાં દરરોજ સીલીક ત્રીસ હજારથી વધુ રહેતી હતી. ખાનગી મસલત શેઠ મુનીમ ઉપરના દીવાનખાનામાં ચલાવતા. રતનચંદ કરજદારી હોવા જતાં દોરદમામથી પોતાનો કાર્ય વહેવાર ચલાવતા હતા. પરંતુ કમભાગ્ય કરજદારોની કાળદેવી દીવાળી નજીક આવવા લાગી જેથી શેઠને ઘણી ચિંતા થતી હતી.

રાજનગરની રળીયામણી દીવાળી નગ્નજનોને આનંદ આપનાર રોશનીથી સણગારેલી, દીવ્યમાન, દીવાળીને કરજદારોની કાળરૂપ દીવાળી કહેવાને જરાપણ શંકા નથી; કેમકે આ પર્વ વહેપારીઓને ખીલકુલ સુખરૂપ નથી આસો વદી દશમ યાય કે દરેક વહેપારીઓ એક ખીજનો ચાલેલો વહેવાર તે દિવસથી સમજી લેણું લેવા તજ વાજ કરે છે. આસો વદી અમાસના રાતના બાર વાગ્યા સુધી હિસાબ ચુકતે લેવા સખ્ત ઉધરાણી કરી કરજદારને અકળાવે છે. બિચારા પારકી પુજીપર વહેપાર કરનારનું પોકળ દીવાળીમાં ખુલ્લું પડે છે, કેટલાક દરદાગીના વેચી, અગર ગમે તે વ્યાજે ગીરો મુકી કરજ પતાવે છે, કેટલાક ના ઇલાજે દુકાન બંધ રાખી ધરના ત્રીજે માળે પેસી રહી સ્ત્રીને શીખવાડી મુકે છે કે “બજારમાં ગયા છે.” એમ કહેવડાવી ઇજત રાખે છે. અને સખ્ત ઉધરાણી થવાથી ના ઇલાજે નાદારી કોર્ટમાં જઈ નોંધાવે છે કેટલાક ગરીબ વેપારી દરેકને તે દિવસે નાણાં ચુકતે ક્યાંથી આપે? ના આપી શકે તો નાદાન ઉધરાણી કરનારાઓ ધાંધલ મચાવી ઓટલાપર બેસી બુમા.

ભુમ કરે છે, અને એક બીજાને ખખર પડતાં દશવીશ ભેગા થઈ ખિયારાને ઇજત બેઠજત ખનાવી કાયર કરે છે. તેથી ખિયારા નાદરી નોંધાવે એમાં કાંઈ પણ નવાઈ નથી. આ રીવાજ અમદાવાદને આદ્રતરૂપ છે કેમકે માંગળીક પ્રસંગે કચ્છદાર આનંદ નહીં ખારતાં ધરમાં છુપાઈ રહેનારા ખિયારા ધણા છે. કેમકે તેઓ આખર સાચવવા નાણાં મેળવવા પ્રયત્ન કરવા છતાં નાખતે ત્યારે છુપાઈ રહેવું ઉત્તમ માને છે, કરજ! ખરેખર પિશાચરૂપ છે. કેમકે અગ્નિવગર દેણદાર બળે છે, કંપી ઉઠે છે કે જવાબ શું દબાયું? દીવાળીના દીવસોમાં દ્રવ્યવાન ધનાઢયો મનહર મોજશોખ ભેગવે મિષ્ટભોજનો કરે, ઉત્તમ વસ્ત્ર સથ વર્ષભવ ભોગવે, અને ખિયારા દ્રવ્યહીન મનુષ્યોની અધમગતી થાય તે અનુભવી સમજી શકે છે. કહ્યું છે કે!

લેણદારનું સ્મરણ કરવાથી શરીર કંપે છે, નગરે જોવાથી બુદ્ધિ નાશ પામે છે જવાબ શું આપવો તે સુજતું નથી. અરેરે! એવું લેણદાર નામનું મોટું ભુત છે! કે તે ભુતનું સ્મરણ કરવાથી તે જોવાથી તેમજ થાય છે.

એવીજ રીતે આસો વઢી અગીઆરસ આવવાથી પેટીપર અનેક વેપારીઓ હિસાબ કરવા આવવા લાગ્યા તે પ્રમાણે દરેક વેપારી સાથે હિસાબ શેઠ અને મુનીમ કરતા હતા. અને અમાસના દિવસે નાણાં ચુકતે લઈ જવા કહેતા હતા, દશ વીસની નાની રકમો ચુકાવી આપતા મોટી રકમવાળાને અમાસની મુદત આપતા હતા. તો પણ આ ગંજવર પેટી સામે ઉંચા વચને ઢાંઢ બોલી શકે તેમ નહોતું. કેમકે બહોળો વેપાર હોવાથી દરેકને હમેશાં કામ પડતું હતું. સર્વ

વેવારીઓના હીસાખ ચઉદશના દીવસે પરિપુર્ણ થયા સંધ્યા સમયે લેણાદેણાનો કુલ આંકડો જવેરચંદ મુનીમે શેઠના હાથમાં મુકયો. લેણી રકમ કાપતાં આવતી કાલે પાંસઠ હજારની રોકડ રકમ ચુકવવી પડશે. તે ક્યાંથી લાવી આવવી અને આખરે સાચવવી, તહેવારના દીવસે અન્ય જગોએ ઉછીતા પણ કેમ માગી શકાય તેમ હુંડી પણ લખાય નહિ કે લેવાય નહીં શેઠની મુઝવણનો પાર રહ્યો નહિ. મુનીમ ખિયારો મનમાં મુઝાનો હતો કે થશે શું? પણ નાઇલાજે ખિયારો શેઠની દુઃખદ સ્થિતિ માટે વિચારમાં ખળ્યા કરતો હતો. રાતના નવ વાગે શેઠ દુકાનને વસંતી કરી ઘેર ગયા. કપડા ખીટીપર ટીંગવી “મહાર્ માયું દુખે છે” એમ પોતાની પ્રિય ભાર્યા સુશીલાને કહી સુઇ ગયા મુશીલાએ આ ખીવા માટે ઘણું એ કહ્યું પણ માન્યું નહિ કેમકે.

કરજ રૂપ વિકાળ કાળ, શિર પરે ઝઝૂમી રહ્યો;
મરજાદ મુકાવા દરામી, હૃદયમાં પ્રસરી રહ્યો.
જમડા ખિયારા જીવ લેવા, સમયને વિચારતા;
ન વિચાર કરતા લખતનો, આ લેણદારો આવતા.
નથી હાથમાં તલવાર કે, પાસે નહીં કંઈ હથકડી;
દીલ દેખતાં આ થરથરે, જવાબ દેજું શું આ ધડી.
દેવા સમાન દુઃખ નહિ, જુઓ વિચારી જન સઉ;
વિચારજે તું ઉર મહીં, કરજ કરતો ના ખડુ.

રતનચંદના હૃદયમાં ચિંતા દેાએ ાયતા સળગાવી મુકી હતી પ્રાતઃકાળે મહાર્ મોં શું બતાવીશ? જવાબ શું દઇશ? હા?

લેણદારો તગાદો કરતાં લાખની ઇજ્જત રાખમાં રગદોળાઇ જશે; કાંઇ પણ ઉપાય નથી દાગીના પણ તેટલા નથી. સુશીલાને આ હકીકત કહું તો તે પણ મનમાં બળી દુઃખી થશે અરે! મારા દુઃખ માટે દુભાશે, વલોપાતમાં પડી જશે, આનંદના દીવસોમાં તેના કામળ હૃદયમાં દાવાગ્નિ સળગી ઉઠશે, મહારી સુખ દુઃખની વિભાગી ભાગ્યવતી દેવી તને શા માટે ચીંતામાં નાખતી જોઇએ? થવાનું હશે તે થશે અરે! પણ મહારા પિતાની નમસ્કૃતિ ઇજ્જત લગાડનાર હું કર્મદિણ કયાંથી પેદા થયો? મોં આજ સુધી સત્યતાને ગ્રહણ કરી પ્રમાણીકપણાથી વેપારે કર્યો; પ્રભુએ મને નુકશાનમાંથી કેમ ન બચાવ્યો અરે રે! પ્રભુ ત્યારે ત્યાંએ શું ઇન્સાફ નથી? “ધર્મીને ત્યાં ધાડ” ખરેખર! અમદાવાદમાં આકૃત દીવાળીના સમયે આપરૂદાર પર આવે છે; નિર્લજ્જે આપદાદાની આપરૂને કલંક લગાડી દેવાળાં કહાડે છે; તેમાનું આપણાથી કંઈ બનનાર નથી બસ! પ્રભુ તું દીનનો દિનાનૈથ, નોધારાનો આધાર છે. મને આ અમદાવાદની આકૃતથી બચાવી લે! નહી તો તારા શરણે ઉઠાવી લે! આ પ્રાણ ખેંચી લે!

એમ નિસાસો નાખી શેઠ એક બાળકની માફક રડવા લાગ્યા, ચક્ષુઓથી અશુભ્રવાહ વહેવા લાગ્યો મનમાં અનેક વિચાર તરંગો ઉઠવા લાગ્યા. એમ કરતાં ઘડીયાલમાં દશના ટકોરા થયા ધરનાં દરેક માણસો સુવાની પોતપોતાની જગ્યાએ જઇ નિદ્રાધીન થયાં સુશીલા પણ બાળક સાથે શેઠના રૂમમાં આવી સામેના પલંગ પર શયન કરી નિદ્રાદેવીને પ્રાણ સમ્પર્ણ કર્યાં.

પ્રકરણ ૨ જી.

મધ્યરાત્રીનો સમય થવા આવ્યો હતો. નગ્રમાં શાન્ત શાન્તી પ્રસરી રહી હતી. પોલીસ અમલદારના રોન કરતાં કરતા અવાજે કવચિત કવચિત સંભળાતા હતા, આજે કાળીચંદશની ભયંકર રાત્રી ધોર અંધકારમય હતી. તેથી કેટલાક મંત્ર સાધનારા ભુવા, જતી, વાધરી, યોગી, વૈરાગી મંત્ર સિદ્ધ કરવા મશાળમાં ધુમ મચાવી રહ્યા હતા. નદીના કાંઠાપર ઝીણી બત્તીઓ સાધકોની જણાતી હતી તેમાં વળી કેટલાક દારૂખાનું છોડતા હતા. નદીના તટપરથી થોડે દુર એક ભવ્ય મકાનના પહેલે મજલ દીવાનખાનામાં ઇલેક્ટ્રીક લાઇટ રંગ-બેરંગી ગ્લોબમાં સળગતી હોવાથી દીવાનખાનું ઘણું સુંદર લાગતું હતું સુંદર નકસીદાર બે પલંગો ઉત્તમ મંચરદાની સહિત શોભામાં વૃદ્ધી કરતા હતા. સામેના પલંગ પર કુલીન કાન્તા સુશીલા અને એક સુંદર બાળક સુતેલાં હતાં. દીવાલપર એનલાઈન કરેલો રંગબેરંગી ફોટો રતનચંદના સ્વર્ગવાસી પિતા કરમચંદનો હતો અને બાજુમાં તેમની માતૃશ્રીનો હતો. પલંગ પાસે એક સુંદર મેજ હતો. જેનાપર ઉંચી કીસમની નકસીથી ભરપુર બુક્કવાળું રેશમી ગુથેલું કપડું બીજા-વેલું હતું. તેનાપર થોડાંક પુસ્તકો પડેલાં હતાં. પાસે એક નવજુવાન ગૃહસ્થ મલમલનું પહેરણ તેમજ રેશમી કોરનું ધોતીયું પહેરી લમણે હાથ દેઢ અત્યંત શોકાતુર ચહેરે બેઠેલો હતો. તે આપણી વાર્તાનો ગૃહસ્થ રતનચંદ શોકાસિમાં દગ્ધ થઇ અનેક વિચારો ગોઠવતો હતો. પરંતુ દ્રવ્ય પહેલે તેમ નહીં હોવાથી એકપણ ઉપાય સુજતો નહોતો

આ અવ્ય મકાન પોતાની માલીફીતું હતું. પણ આ વિપરિત સમયે
 ગીરો મુકે અને વાત બદલ પડે તો બાપદાદાની ઇજ્જતમાં બદલ
 પહોંચે તેમ હતું. અનેક જાતના વિચાર તરંગો હૃદયમાં ઉઠતા હતા.
 પણ આખરે વખતે જાય એ મુખ્ય કારણ રતનચંદના વિચારોનું
 ખંડન કરતું હતું. વેપારમાં પ્રતીણ હોવા છતાં કરજદારીની આફત
 આખી જીંદગીમાં એક પણ વખત જોઈ ન હતી. જેથી આ વખતે
 આખી સૃષ્ટિનો ભાર શિરપર આવી લાગ્યો હોય ! એવી સ્થિતિ આ
 રતનચંદની હતી. ધણી વિચાર કરતાં ફક્ત એક વિચારે તેના હૃદ-
 યમાં દબાણ ચલાવ્યું અને દૃઢ નિશ્ચયપર આવ્યો કે “આપ મુએ
 પીછે હુઆ ગઈ દુનિયા” મહારા મણુ પછી ગમે તે થાય મહારે કાંઈ
 જોતું છે ? મહારે તો કામને જવાબ દેવો પડશે નહીં. બસ ! એજ
 હીક છે. એમ કહી તીજેરી ખોલી અદરથી એક શીટી કાઢી ખોલી
 ગ્લાસમાં નાખી, અંદર થોડું પાણી મેળવ્યું આ પીવા જતાં આવડુ.
 બાળું નજર કરતાં સુશીલા અને બાળકપર નજર પડી. સુશીલાનું
 મુખાંખિંદ જોતાં અરે બાળકનો મનહર ચહેરો જોતાં ગ્લાસને પડતો
 મુકી પલંગ પાસે ગયો. ઇલેક્ટ્રીક લાઇટના પ્રભાવે સુશીલાનું ગોરું
 બદન એક મનહર મોહિની સમાન લાગતું હતું. કેમકે તેના ચહે-
 રાપર વીજળીક લાઇટનો પુર્ણ પ્રકાશ પડેલો હતો. તેથી રતનચંદનું
 હૃદય ધડકવા લાગ્યું અને માયાના મોહપાસમાં પડી તેના હૃદયમાં
 પ્રેમનાં પ્રતિબિંબ પડવા લાગ્યાં. પ્રેમાતુર બની ખોલવા લાગ્યો “રત-
 ના સુંદરી સુશીલા આ તારો દુઃખી પતિ આ ફાતી દુનિયાનો સદાને
 માટે ત્યાગ કરે છે. તેની ત્હને બબ્બર ક્યાંથી હોય અરે ! તારો

વિશ્વાસઘાતી બની અનિષ્ઠ આત્મઘાત કરે છું. નિદોષ પાળક અને સુશીલા મહારા મૃતદેહને જોતાં કેવાં કંકણા ઉઠશે ! અરે તેઓ રૂદન કરશે. પ્રિયની પ્રેમાભિલાષ મનની મનમાં રહી જવાથી અત્યંત મેઝાતાપ કરી જીવન ત્યાગી દેશે ! અગર ઓશીઆણી બની કલ્પાતિ કરશે. અરે ! મહારા કુમળા પાળક પિતા કરી ને આનંદ માને છે. બહારથી આવવાની ખબર પડતાં સામે આવી નથી. કહે છે. તે પાપ વગરનું બની કાનાં પાસે હો કરશે ! અવધીને રતન-ચંદના હૃદયમાં અંકુસ ચલાવ્યો. તેનું અંતઃકરણ કાંઈ ડોળ સ્થિતિમાં ઝુરવા લાગ્યું. પ્રેમાળ બની સુશીલાના ગુલાબી ગાલપર ચુંબન કર્યું. એકાએક ચુંબનથી સુશીલા સાવધ બની, પણ પતિએ એકાએક કોઈ વખત ચુંબન કર્યું નહોતું. જેથી વિચારમાં પડી હાલી ચાલે નહિ. શું કહે છે તે જોવા આતુર બની રતનચંદ મહારા સામે બેઠા બેસી જાયો.

પ્રિયા ! ત્હેં માફ મન કોઈ દિવસ કોઈ પણ પ્રકારે દુભાવ્યું નથી, તું મહારી સત્યવતી ગૃહદેવી છે. અહા ! શિયળવતી, પ્રેમમુર્તિ ત્હારા ગુણોનું વર્ણન કરે તે થોડું છે. તે મહારા ઘરમાં કલેશ કર્યો નથી, પરનિંદા કોઇની કરી નથી, નોકરચાકર પણ ત્હારા સ્નેહવતન સગાંવહાલાંઓમાં સ્નેહ સંપાદન કરી તે મહારા ઘરની અંતરે આખર વધારી છે. તો પણ ત્હારો ગુણ જુલો આ ત્હારો પોપી પતિ હવે દુનીઆથી પ્રયાણ કરે છે. ખસ ! માફ કરજે સુંદરી ત્હારા મહારા છેલ્લા પ્રણામ છે. “એમ કહી ટેબલ પરથી ખાસ ઉઠ્યા; હાથમાં ગાલી એક ટસે ગ્લાસ સામું જોઈ ખોલવા લાગ્યા” દુનીઆના દિવાસાશ્પ મહારા દુઃખનો આરો લાવનાર વિષ ! તું ઝેર નથી પણ

મારા મન અત્યારે અમૃત સમાન છે. માટે રીખાવતું નહિ. એકાએક વ્યાપી અંત લાવજે “એમ કહી રતનચંદ પીવા જાય છે, કે એક સિંહણની માફક છલંગ મારી સુશીલાએ હાથ પકડ્યો” પ્રાણનાથ આ શું ગતિ! કે બગડી છે મતિ! આ શું પીઓ છે? સુશીલા કહી એક ટસે પતિ સન્મુખ જોવા લાગી ગભરાએલો રતનચંદ જવાબ આપવા જતાં એકાએક જમીન પર ઢળી પડ્યો. હાથમાંથી ગ્લાસ લઈ સુશીલાએ દુર મુક્યો. ગભરાએલી સુશીલા પોતાના પાલવથી પંખો નાખવા લાગી માથું ખોળામાં લીધું, આંખો દબાવી થોડીવારે ચૈતન્ય આંખું ને ખોલવા લાગ્યો.

રતનચંદ—અરે! મને અટકાવ શા માટે કરે છે? હું જેર પીઉં છું.

સુશીલા—શા માટે! પ્રાણનાથ, કેમ બરાબર જોલતા નથી; ગભરાવ છે શા સાર?

રતનચંદ—ઠાલી! કરજ ધણું થવાથી આવતી કાલ દીવાળીમાં દરેકને ચુકતે નાણાં આપવાને કેઈ પણ આશા નથી, માટે મેં જેર પીવું પસંદ કર્યું છે.

સુશીલા—શું આપના વેપારમાં નુકશાન લાગ્યું છે?

રતનચંદ—હા! ત્રણ વર્ષથી બાવની વધઘટ થવાથી અત્યંત નુકશાન થયું છે.

સુશીલા—હોય નુકશાન અને નફો બન્ને સાથે હોય છે. પણ આમ ગભરાવાથી કાંઈ બનતું હશે? ધીરજ ધરો અને આ દાસી પર દયા રાખો.

રતનચંદ-મનહર સુંદરી! તું શાણી છે. પણ મેં લાચાર બની
આ વિષ પીવાનો વિષય પસંદ કર્યો છે, કેમકે તેથી આ જીંદગીનો
અંત આવશે; પછી ગમે તે થાવ.

સુશીલા-મરે આપના દુસ્મન ! ગાંડા ન બનો ઉઠો ! બેઠા થાવ.
એમ કહી સુશીલાએ રતનચંદને બેઠા કર્યા પાણી લાવી પાચું સામેથી
એક પેટી ખોલી અંદરથી એક સુંદર દાખડો દાગીનાથી ભરપૂર
લાવી શેઠ પાસે મુક્યો, અને કહેવા લાગી.

સુશીલા-પ્રાણનાથ ? હ્યો આ દાગીનાને હજી જોઈતા હોય તો
મ્હારા સામે નજર કરો. કેટલા કીમતી દાગીના મ્હારા શરીરપર છે.

રતનચંદ-એ દાગીના ત્હારા પલ્લાના તેમ મોશાળ પક્ષથી
આવેલા છે, મ્હારે કામના નથી. તું રાખી મુક તારે કામ લાગશે !

સુશીલા-પલ્લાના હો કે પીયરના હોય એ દાગીના આપની
હયાતીનો શણગાર છે. સ્વામી ! તમે મ્હારા સૌભાગ્યના સુર્ય છો.
એ સૌભાગ્યરૂપી સુર્યનો પ્રકાશ મારાપર ફિરલું પાડે છે. ત્યાં સુધી
આ દાગીના ધારણ કરવાના છે. માટે પતિ આ દાગીના પહેરી
આપનેજ દેખાડવાના છે. આપ મ્હારા જીવનના શણગાર છો. પતિ
વગરની પ્રેમદાના દાગીના તીજેરીના તળીયામાં સડાવવા માટે મ્હારા
સૌભાગ્યમણી આ દાગીના લઈ આપનું કરજ આપી દો અને
હૃદયધાર શાંત થાઓ.

ધડિઆળમાં એકનો ટકોરો કડીંગ કરી વાગ્યો, શેઠે ઝડપથી
ટેપલપરનો ગ્લાસ ઉઠાવ્યો સુશીલાએ પીવા જતાં અટકાવ્યા.

રતનચંદ-ખસકર ! સુંદરી મ્હારી દુશ્મન ના થા; મ્હારા પાપ-દાદાની અને મ્હારી ઇજ્જત આ પ્યાલામાં સમાએલી છે. ત્હારા પાંચ હજારના દાગીનાથી મ્હાર પાંસઠ હજારનું કરજ કાંઈ ચુકી શકે તેમ નથી. સમજી ! ક્રોધમાં કહ્યું.

સુશીલા-રોષ પડી. ધીરજ ધરી. શકી નહિ. રતનચંદના ગળે બોઝી ખસાપર માથું મુકી અત્યંત રડવા લાગી. તેના આંસુથી શેઠના ખભો ભીંજાઈ ગયો, ગદગદ કહે કહેવા લાગી. પ્રિયતમ ! આજ સુધી વિપત્તિનું કાંઈ પણ ચિન્હ મ્હારી તજરે પડ્યું નથી. ને આજે આમિલા કરવાનું કયા કતારાએ શીખવ્યું છે ? અને તમેને આ શું લાગ્યું છે. પ્રાણનાથ મ્હને તમે આજ સુધી દુકારો પણ કરતા નહોતા, અને આજ નિર્દય કેમ થાવ છો.

રેવા-પણ વળવાનું નથી. હું મ્હારા પાપદાદાની ઇજ્જતને વાચવા દેનાર નથી, ઇજ્જત બોવા કરતાં મરવું હજાર દુરુજ વધારે પસંદ કરું છું. સમજી ! શેઠે મુસ્સામાં કહ્યું.

જ્ઞાના-વિપત્તિ અમને ધીરજ ધરવી જોઈએ પ્રાણેશ સર્વ સાચ થશે. આ અવકાશ સમયને શાન્તીથી વ્યતિત કરશો તો સર્વ આવી મળશે. આપણે એકમાત્ર મુશ્કેલી રાખી નથી. તો પ્રભુ આપણું કેમ ખરાબ કરી શકે. અમને ધારણ કરો અને શાંત પડી સુખેથી સુષ્ઠ જાએ. હું આપણ પાસે છું. સુશીલાએ રડતાં રડતાં કહ્યું.

સુંદરી ખસ કર ! ત્હારી જેવકુશી ભરેલી શીખામણ સાંભળવા માગતો નથી સમય સમયનું કામ કરે છે. તેની ત્હને સમજણ નથી તું ગમે તો રોષશ, બોલીશ, તેથી હું મ્હારી આખર પ્રાણાન્તે

ખોનાર નથી. અશ્વત્થી ઉપજવનાર દીવાળીનો તહેવાર મને કરજથી કાળરૂપ લાસે છે, તે હું જોનાર નથી. હું ખચિત કહું છું કે આજની સવાર હું ભ્રમશીલ નહિં. અસ! દુર થા! શેડે એકદમ ગુસ્સામાં કહ્યું.

પતિ શા માટે આવેો? આપણે જંગલમાં નાશી જઈએ આપણે ત્યાં મહેનત મળુરીથી નિર્મીત ચલાવીશું, એક જંગલની ઝુંપડીમાં આપણે સાથે વંદી આનંદ માની આપની સેવા કરીશ પતિ આપના પાસે સોનાનો તો શું પણ રૂપાનો રતીલાર દાગીનો નહીં માગું. તમારે દર્શન કરી સુકા શેડલામાં સંતોષ માનીશ. જંગલમાં આપનાથી મહેનત મેલી અને તે હું જંગલમાં લાકડાં વીણી લાવી વેચી આપની સેવા કરીશ માટે આવેો પ્રભુ આ બાળક પર દયા લાવેો! સુશીલાએ કહ્યું.

બહાલો શ્રેયક શ્રદ્ધા આપણે સમયના જનસમજમાં સ્ત્રી કેળવણી માટે બહુ આપણે જોઈએ છીએ. બહુ પત્રો સ્ત્રી કેળવણીની એક સંસ્થા તો મારું છે; પરંતુ આધુનિક સમયમાં કયા પ્રકારની કેળવણી જરૂર છે. કેળવણી કેમ ગ્રહણ કરવી, કરાવવી તે વિષે લાંબા સમયની ચિંતના નિર્ણય પર આવ્યા હોય એમ જણાતું નથી. આ સમયમાં તો ફેશનબાઇએ કેળવણીનો સંચાર પ્રસિધ્ધ કર્યો છે. અને તેમાં સ્ત્રીઓ છુટ, વસ્ત્રા, પોલકાં, ઝીણી મર્યાદ રહી ન શકે તેવી સાડીઓ, સુંદર બાલની ટાપરીપ, ફેશનેબલ દાગીના, ગીલીટવાળા દાગીના પહેરી બનીઠની ખોટા આડંબર કરવા છતાંદિ કેળવણી ગ્રહણ કરવામાં આવેલી છે, તેમાં પાંચ રૂપીઆના કાપડ

પર પંદર રૂપીઆની સીલાઈ ખર્ચનાર આર્ય ભગિનીઓ યુરોપીઅન લેડીઓની તુલના કરવા ચ્હાય છે. અને ખિચારા કમપેદાશવાળા પતિને કન્નવાન બનાવે છે. મનમાનની ચીજ ના મળે તો કંડાસનો કિલ્લો ઘરમાં ઉભો કરે છે, અરે! કેટલીક તો પતિની પેદાશ પરિપુર્ણ નહિ હોવાથી અનર્થના શિખરે ચઢી પાયમાલ થાય છે આ શું કેળવણી છે? નહિજ આ તો પાયમાલ થવાની પ્રદ્ધતિ છે, ખરી કેળવણી તો એજ છે કે, જીકું બોલવું નહિ, પરનિંદાનો પરિત્યાગ કરવો, પતિને પ્રભુ સમ લેખવો, ધરસંસાર કરકસરથી ચલાવવો, પોતાનો ધર્મ સાચવવો, પર પુરુષો સાથે છુટથી બોલવું નહિ, પતિના દુઃખમાં દુઃખી થવું, મન વચન શરીરને નિયમમાં રાખી સદાયરણીથી વર્તવું, પતિના સંકટ સમયે સદાય થવું ઇત્યાદિ પતિવ્રતાના ધર્મમાં પ્રવિણ રહેવું એજ આર્ય ભગિનીઓનો ઉત્તમ ધર્મ છે; કેમકે પતિ, પતિનો ખરો શણગાર છે કહ્યું છે કે:-

પહેરવાને બીજા અલંકાર (શણગાર) ન હોય તો પણ સ્ત્રીઓને પોતાના સ્વામી એજ મોટા શણગાર રૂપ છે. જે સ્ત્રી પતિ વિનાની છે, સુંદર શોભાયુક્ત હોય તો પણ સ્વામી વિના સોભા વગરની છે.

સ્વામી શહેરમાં હોય કે જંગલમાં હોય, પવિત્ર હોય કે અપવિત્ર હોય, પણ જે સ્ત્રીઓને પતિજ પ્રિય છે, તેઓ ઉત્તમ લોકને પામે છે.

તેવીજ રીતે કુલીન કાન્તા સુશીલાનાં પવિત્ર વાક્યો આપણે સાંભળ્યાં છે. સુશીલા પીયરમાં સહકુટુંબમાં રહી કેટલુંક જ્ઞાન મેળવ્યું હતું. અને સાસરે આવ્યા પછી નીતિમય સદાયરણિ, પવિત્ર સતિઓનાં જીવન, રૂપીમુનિઓનાં બોધદાયક વ્રતાંતો વાંચી મનન કરી

સદ્બુદ્ધિને ગ્રહણ કરવા ભાગ્યશાળી બની હતી. અને તેથી તેના જ્ઞાનમાં ઘણો વધારો થયો હતો. પતિને પ્રભુ વૃદ્ધ સમજતી હતી. અને “પતિથીજ ગતિ” એ મંગળ મંત્ર તેણે ગ્રહણ કર્યો હતો. પતિનો ઉદાસી ચંહેરો નીરખતાં પોતે ઉદાસી બની ધીરજથી વાત કહાડતી અને તેમને ધીરજ આપી ઉત્તમ સલાહ આપતી સુશીલા હીસાબ કામમાં પ્રવિણ હતી તેમજ દેશીનામાની પદ્ધતિ સારી રીતે સમજતી હતી, કરકસરથી ઘર સંસાર ચલાવતી. કુડકપટ, પરિનિંદા, અસત્યવર્તન, ઇર્ષ્યામાં તે સમજતી નહોતી, ફક્ત પતિવ્રતાના ગુણો પ્રાપ્ત કરી પતિ એજ પ્રભુ સમજતી હતી. તેના સદ્ગુણ અને સદાચરણ તેના બોલવા પરથી આપણે સમજી શક્યા છીએ. આટલું આટલું સમજ્યા છતાં પતિના દીકરા પર કાંઈ પણ અસર થઈ નહિ. સુશીલાને કહેવા લાગ્યો કે તારા બોટા વિચાર જવા દે, સ્ત્રીની બુદ્ધિ પહાણીએ, અગળ ભવિષ્યમાં કાલે શું થવાનું છે. તેનો તને વિચાર નથી. અને બકબક કર્યા કરે છે, જે ઘડિયાળમાં બે વાગ્યા મહારા કાર્યમાં વિલગ ના લગાડ, અરે! મહારે શુભ પ્રગ્લ્ભિતી હોય તો મહને અટકાવ ના કર. પીવા દે! પીવા દે! એમ કહી ટેબલ પરથી ગ્લાસ ઉઠાવ્યો કે સુશીલાએ ખુંચેવી લીધો.

પ્રાણુધાર! અરે! ઓ! મહારા હૃદયાધાર? આ નિર્ભાંગી કહી કહીને થાકી. જે તમોને મહારી દયા ના આવતી હોય અને તમારે પીવુંજ હોય, તો મહને અરધું પીવા દો પછી તમારે કરવું હોય તે સુખેથી કરજો. પણ પતિ આપણા મૃત દેહ હાથ લાગવાથી નમ્ર-જનોમાં કેવી ચર્ચા ચાલશે, અરે! આત્મવ્રત કરવાથી કેવા પાપને

પ્રાપ્ત થઈ કેવા જન્મને પામીશું તેનો કાંઈ વિચાર આવે છે ? અરે ! હાય ! સ્વામી આ ત્રણ વર્ષનો બાળક મનુ રૂપાના પારશ્વમાં મધુરી નિદ્રામાં સુતો છે. તે બીચારો માખાપ વગરનો થશે, અરે ! દુઃખ ત્હને અમારા પર જરા દયા નથી આવતી, આ મ્હારું નિદોષ બાળક માતા કહી કેને બોલાવશે ! પીતાને પ્યાર તે અણસમજી બાળક શું સમજી શકે છે. પણ માતા વીના વનવૃક્ષમાં રજળતાં પક્ષીઓ માફક રજળતું થઈ જશે ! ઓ ! પ્રભુ ! ત્હારા ત્યાં શું ન્યાય નથી, કે સત્યતાને સ્થાય કરી શકતો નથી. પત્ની ત્રોષે મ્હારું અરધું અંગ છે. મને અરધું પીવા દે ! પતિ કેમ બોલાવતા નથી ! શું નિર્દય થઈ જોઈ રહ્યા છે ! પ્રાણેશ મ્હારા પર અને આ બાળક પર દયા ! દયા !

રતનચંદ-દયા ! દયા ! ! કહી મ્હારું ધારણું કાર્ય ધૂળમાં ના મેળવી દે સુંદરી જા ! હું ત્હને હુકમ કરું છું કે પાસેના ઔરડામાં ચાલી જા. અડચણ ના કર !

સુશીલા-શાણી સમજી અને જ્ઞાની હતી ધધર્મને ધારણ કરી વિચારવા લાગી કે પતિ કેધાવેશમાં છે મ્હારી વાત પર જરા પણ આ વખતે લક્ષ આપશે નહિ, અને એકના બે થવાના નથી, અને વખતે નજર ચુકાવી વિપરિત કાર્ય કરી બેસશે. તે માટે હાલ તો કોઈ યુક્તિ પ્રયુક્તીથી વખત ભુલાવવો ઠીક પડશે. પછી જ્ઞાન થયે સમજશે.

સુશીલા-પ્રાણનાથ ત્યારે શું તમારો એજ વિચાર છે. સો હું એક વચન માણું છું તે આપો, પછી આપના કાર્યમાં અડચણ નહી કરું.

રતનચંદ-લે ત્હાર વચન છે, માગી લે શું માગે છે?

સુશીલા-તમારી પાસે અદના એક બીખ માથું છું!

રતનચંદ-બીખ શાની! બીખ! માગણી કર બોલી દે!

સુશીલા-જીઓ ઘડીયાળમાં બે વાગ્યા છે. અને સાડા પાંચ વાગ્યા સુધી આપની ચર્ચુ સેવા હું કરું પછી આપને ગમે તે કરજો, હું આપને અટકાવ નહીં કરૂં આપનું પલંગ પર નિશ્ચિંતથી સુઇ જાઓ. હું આપના પગ દબાવીશ. અને તેથી ત્હને સેવાનો લાભ મળશે, આપને આરામ મળશે.

રતનચંદ-સુંદરી તું એમ ખુશી છે, તો હું ત્હાર વચન કબુલ રાખું છું. પણ યાદ રાખજો કે જો સાડાપાંચ વાગી જશે તો તાત્કાળીક મોત નીપજવવા માટે સામે ખીંટીપર કટાર છે! તે છાતીમાં બોંકી પ્રાણ પ્રયાણ કરશે. અને તે કમકમાટ બરેલો રક્તપ્રવાહ ત્હારે જોવો પડશે. અને વખતે ખુનનો આરોપ શીરપર આવશે. માટે તે પહેલાં જગાડજો.

સુશીલા-સાડા પાંચ વાગ્યા પહેલાં જગાડીશ. પછી કાંઈ છે પ્રભુ? વિનય ભરેલી વનિતાની વાણીથી રતનચંદ સુઇ ગયા, સુશીલા ચર્ચુ સેવા કરવા લાગી શિતળ મંદમંદ પવનની લ્હેરથી નિદ્રાધીન થયા કેમકે બે વાગ્યા સુધીનો ઉજ્જેગરો હતો. નાસિકાનો અવાજ સંભળાતાં સુશીલા ઉઠી ધીમેથી નીચે આવી. ઘડીઆળ પર વારં વાર ત્હેની નજર પડતી હતી. ખારીએથી રસ્તાપર જોયું તો ઘેર અંધકાર હતો. શાંતતા પ્રસરી રહી હતી. ટેબલ પાસે આવી વિષનો પ્યાલો તપાસવા લાગી. ઢોળી નાખવા વિચારયું પણ પતિ આજ્ઞાનું

ઉલંઘન થાય માટે જોમ તૈમ રહેવા દીધો. ફરી ઉપાડી વારંવાર તપાસવા લાગી અને મનમાં ધીરેથી બોલવા લાગી.

ઓ ! વિષથી ભરેલા દંધત્વ તું મ્હારા સુખનો સંહારક બની વેરી શા માટે થાય છે. મ્હારો અને આ બાલુડા મનુનો તું દુશ્મન થઈ મ્હારા હૃદયાધારનો વિનાશ કરવા ચાહ્ય છે. અરે ! તું પ્રવાહી છે ત્હારામાં બોલવાની શક્તિ તો છે નહી. છતાં મુગે મ્હોંડે અનર્થનું મુળ બની પતિના જીવને પરવશ પાડી જીવ લેવાની ત્હારામાં અજબ શક્તિ ઇશ્વરે શા માટે મુકી હશે ? અરે રે ! અમોને રાજગતા કરવામાં તારું શું ભણું થશે ! તને શું ફળ મળે તેમ છે. ઓ ! પ્રભુ એમ કહી સુશીલા થરથર ધુરજવા લાગી. ખુરશીપર લમણે હાથ ફેંધ બેસી ગઈ.

સુશીલા ખુરશીપર એક ચિતાગ્રહથી અનેક વિચારો પ્રગટ કરવા લાગી કોઈ પણ બચાવ હાથ નહી લાગવાથી ‘પ્રભુ કરે તે ખરૂં’ એમ કહી ઉઠો નિશ્વાસ નાખ્યો. સાસુ, સસરાની સુંદર જખીપર નજર પડતા તીવ્ર દ્રષ્ટિથી જોવા લાગી ઝીણા સ્વરથી હાથના ઇસારા કરવા લાગી. પુણ્ય વડીલો ! તમારો બાળક પુત્રવંશુ અને પછિત્ર અપાર સંકટમાં આવી પડ્યાં છે. છતાં આમ જડવત થઈ શું જીએ છો. અરે ! પુણ્ય વડીલો ! તમારા પુન્યનો પ્રભાવ અમારા પર કાંઈ વરસાવો. અને દુઃખમાં દુઃખેલાંને બચાવો. તમોને તમારા પુત્રની દયા નથી આવતી ? અફસોસ ! કોઈ બોલતું નથી ! સંકટમાં કોઈ સાથી થતું નથી. તેમ તમો પુણ્ય મહિન્ય ધારણ કયું છે એમ કહી સુશીલા રોષ પદી. અશરૂપ્રવાહથી ધવળ સાડી બીજાઈ ગઈ.

એહા! આફત! આફત!! ત્હારામાં એવી નિર્દયતા ભરેલી અલઙ્કિક શક્તિ છે કે સંકટમાં સપડાયેલો મનુષ્ય! ચિત્રો તો શું પણ પવન પાણી સાથે ભાન ભુલી વાત કરતો જાય છે, પણ પ્રતિ ઉતર ન મળતાં નિરાશ થાય છે. ખરેખર દરિયામાં ડુબેલો મનુષ્ય એક તણખલાને મદદરૂપ સમજી તેનો આશ્રય લેવા ચાહ્ય છે. પણ હાથમાં આવતાં નિરાશ થાય છે. એવીજ રીતે સુશીલાની આફતમાં બન્યું છે.

“બસ ! આ હળાહળ વિપત્તી ભરેલો ગ્લાસ મ્હારે પીવો ઠીક છે.” એમ કહી ઝડપથી ગ્લાસ હાથમાં લીધો. બોલવા લાગી. “મારા મીઠા મધુરા ઝેર, દુઃખીઓને શાંતિ આપી સુવાડનાર. તું ઝેર નહીં પણ આ વખતે અમૃત છે કેમકે ત્હારી કૃપાથી દુનિયાના દુઃખોતું વિરમરણ થશે.” ટેબલ પર ગ્લાસ મુકી બે હાથ જોડી પ્રભુ વંદના એકાગ્ર ચિત્તે કરવા લાગી.

વિશ્વ બાગમાં હસ્તુ રમતુ, વસ્તુ સદા શિતળકારી;
 સુખ દુઃખ હા! કેવાં હોય તે, અનુભવ આજ થયો બારી.
 પળમાં પલટી બાજુ વિધાત્રા. વેરણના થાંજે મ્હારી;
 કંથ કારમુ કૃત્ય કરે આ, કળી મેં અકલંગતિ ત્હારી.
 સત્યને સહાય થજે તું માતા, ભવ દુઃખને હરનારી;
 અંબે આશ પુરણ કર મ્હારી, સ્વામી જીવન લે ઉગારી.

વિશ્વ બગીચાની મહી, સ્ત્રી પુરુષરૂપ કુસુમો અહા!
 પ્રકૃત્યાં કુસુમો છેદવા, વિધાતા રૂપ અનિલ અહા!

પ્રકુલતાં હસતાં સદા, સંયોગમાં સ્તેહે રહે ?
 હા ? વિયોગ કરાવતાં, વિધાતા અનિલ ન કાં દહે !
 સંયોગમાં વિયોગ તેં, મેલ્યો વિધાતા હા ! ખરે !
 તહારી લીલા હા ! છે અલૌકિક, જગત જીવો શું કળે !
 વેરણુ ન ખનજે તું વિધાતા, પણ તું સહાયક થઈ ખરે !
 સ્વામી જીવનમાં ધર્મ્ય ચઢતન્ય, અપીને શાન્તિ કરે !

છેલ્લી કડી પુણું થતાં એકદમ ઇલેક્ટ્રીક લાઇટ ગુલ ધઈ
 અંધકાર પ્રસરી રહ્યો, અચાનકમાં પડી વિચારવા લાગી. એટલામાં
 સામે દીવાલપર એક ભયંકર ભવ્ય તેજસ્વી ચતુર્ભુજ સાડી ધારણ
 કરેલી દિવ્યમાન મુર્તિ નજરે પડી, સુશીલા એકી નજરે જોઈ રહી
 પગે પડી કાંઈપણ બોલી શકાયું નહીં. ઝાણો સ્વર સંભળાવવા લાગ્યો.

શિયળવતી તું શાન્ત થા, તું ધર્મ ધરને સુંદરી;
 તુજ શિયલનાજ પ્રભાવથી, દુઃખસિંધુને જાશે તરી.
 સંસારના સ્વર્ગીય મુખો, મળશે મળેનાં સુંદરી;
 સઉભાગ્ય કુમકુમ તુજ લલાટે, હો ! સદા મુજ છીંકરી.
 સદાય છું સુલક્ષ્મી, સત્યે સુભાગી સુંદરી;
 ધન્ય પતિન ધર્મ તહારો, ધીરજધર તું છીંકરી,

છેલ્લી કડી પુણું થતાં એકાએક ઇલેક્ટ્રીક લાઇટ ચાલુ થઈ.
 સુશીલા આમ તેમ જોવા લાગી કાંઈ પણ નજરે પડ્યું નહીં. પતિના
 નિદ્રાવશ ચહેરાપર નજર પડતાં ભ્રમિત થયેલી સુશીલાના અતઃકરણને
 દુઃખનો જરાપણ આઘાત વજ્ર સમાન નિવડે તેમાં નવાઈ નહીં.
 જેમ સુકોમળ કદળી પવનના સપાટાથી જમીનપર ટુટી પડે તેમ
 સુશીલા મુર્છાગત થતાં બેભાન થઈ જમીનપર ટુટી પડી.

પ્રકરણ ૩ જી.

આવતી કાલે દિવ્યમાન દીવાળીનો આનંદમય દિવસ હોવાથી માણેકચોકમાં મોટી દુકાનોવાળા ગાદી, તકીયા સુંદર ગ્લેઝ ચઢાવી શણગારતા હતા, કેટલાક તખ્તો, હાંડી, ઝુમ્મરો, જોખવાના કાંટા, પીતળની દીવીઓ, વિગેરે માંજતા હતા મોટા મુનીમ મહેતાઓ લાંબા લાંબા ચોપડાઓ તપાસી ઉધરાણીના આંકડા ઉતારતા હતા. તેથી માણેકચોકમાં આજે દીવસની માફક રાત્રીના સમયે વસ્તીની ધુમ મચી રહી હતી. કુવારા સામે મનોરદાસની પહેલે મળલે મોટી પેઢી હતી નાંણા સંખધી લેવડદેવડનો ધણો ખરો વહેવાર તેમનો ચાલતો હતો. મનોરદાસની ઉમ્મર આશરે પચાસ વર્ષની હતી. તેઓ આરામ ખુરશીપર બેસી એક રૂપેરી હોકકા ગટગટાવી રહ્યા હતા, તેમનાં ધર્મપત્ની નંદકોર તથા તેમનો પુત્ર એક વિશ્વાસુ નોકર હરીલાલ હતો તેમની સાથે રામેશ્વર, જગન્નાથ, કાશી, ગોકુલ મથુરાં વિગેરે પવિત્ર સ્થળોએ જાત્રા અર્થે મોકલ્યાં હતાં. દશબાર દીવસથી તેઓનો કાગળ નહીં હોવાથી શેઠ શીકરમાં પડ્યા હતા, પારવર્ષનો પાળક અને ધર્મપત્ની દુર દેશાટનમાં હોય અને કાગળ ના મળે તો શીકમંદ થવું પડે એમાં નવાઈ નથી. એટલામાં નીચેથી તારવાળાએ જોરથી ધુમ મારી “ મનોરદાસ છખીલદાસ ” શેઠ ઉપર આવવા જણાવ્યું. તારવાળાએ ઉપર આવી સહી કરાવી તાર આપ્યો સામેની પેઢી પરથી તાર વાંચવા માણસ બોલાવવા મોકલ્યું. તાર વાંચનારે આવી તાર વાંચવા માંડ્યો.

કુન્દન અને નાંદકોર એકાએક ખીમાર પડ્યાં છે. હું ગભરાઉં છું.
જલદી આવો. મોકલનાર. હરીલાલ ખી. પટેલ મુરકટક.

“શું બન્ને મા દીકરો શીક છે. તાર કેટલા વાગે મુકેલો છે.”
શેઠે ગભરાટમાં પુછ્યું. “સવારના ૬:૪૫ મીનીટે મુકેલો છે.”
વાંચનારે કહ્યું. શેઠે ભ્રમ્યાને તથા સીપાઇને બોલાવી કહ્યું કે “નગીન
દાસ મુનીમને એકદમ જલદી બોલાવી લાવો. અને કહેજો કે તાર
આવવાથી શેઠ ગભરાય છે. માટે એકદમ બોલાવે છે. શેઠે કહ્યું.
ભયો તથા પહેરાવાળો સીપાઇ બન્ને જઇ મુનીમને બોલાવી લાવ્યા.

નગીનદાસ—શેઠ શું હુકમ છે.

મનોરદાસ—આ તાર આવેલો હોવાથી સવારના છ વાગ્યાના
મેલમાં જવા ધાર છું.

નગીનદાસ—આપ ધીરજથી જાવ. વખતે સહેજ તખીયત
બગડી હશે ?

મનોરદાસ—આજે તીજેરીમાં કેટલી સીલીક હશે.

નગીનદાસ—આજરે બે લાખ પાંત્રીસ હજાર સીલીક હશે.

મનોરદાસ—આજે વેપારીઓને કેટલા ચુકવવાના છે ?

નગીનદાસ—આસરે સીતેર હજાર.

મનોરદાસ—વાઈ ! દોઢલાખ રૂપીઆ મહેને આપો.

શેઠના કહેવા મુજબ મુનીમે દોઢ લાખ રૂપીઆની ચલણી ને ટોનું
બંડલ લાવી હાથમાં મુક્યું એટલે શેઠે ભ્રમ્યાને અને સીપાઇને બન્ને
ને રતનચંદને બોલાવવા હુકમ કર્યો અને કહ્યું કે “રતનચંદ શેઠને
કહેજો કે તમારું જરૂરનું કામ છે માટે ચાલો” બન્ને નોકરો રતન
ચંદને બોલાવવા ચાલતા થયા.

મનોરદાસ--નગીનદાસ કાલે આપણી ઉધરાણી કેટલીક આશરે આવશે?

નગીનદાસ--આશરે પચાશ પંચાવન હજારની આવશે.

મનોરદાસ--વારં એટલાથી કામકાજ ચલાવજો. વધુ નણાંતી જરૂર પડે તો રતનચંદ પાસેથી મંગાવી લેજો, આ દોઢ લાખની રકમ તેમના ત્યાં અનામત ખાતે જમે કરાવું છું. કેમ દીકને ?

નગીનદાસ--બહુ સારું નકામું જોખમ તીજેરીમાં શા કામનું.

શેઠ રતનચંદ પર પુણ્ય વિશ્વાસ ધરાવતા હતા કેમકે રતનચંદની કેડીટ બજારમાં ઘણી સારી હતી. જંગલમાં નાના ગામડાઓમાં પણ તેમની હુંડી એક વખતે શીકારવામાં આવતી હતી. રતનચંદના પિતા કરમચંદ અને મનોરદાસ સરખા ઉમ્મરના હોવાથી તેઓ મિત્રો હતા. રતનચંદ પુત્રની માફક શેઠની હરવખત સલાહ લેતો પરંતુ વેપારમાં પ્રવિણ શાન્ત સ્વભાવનો રતનચંદ પોતાને લાગેલા નુકશાન સંજોગો કોઈને જાણ પડવા દેતો નહોતો. પોતાની સ્ત્રી સુશીલાને ફક્ત આજેજ ખબર પડી હતી. અન્ય કોઈ પણ બજારમાં જાણતું નહોતું. કરજદારીની કાળરૂપ ચિંતા તેના હૃદયમાંજ સમાવતો હતો પછી આજની હકીકત વ્હાલા વાંચક આપણી જાણમાં છે.

પ્રકરણ ૪ થું.

આશા તરંગોમાં અથડાતી, ભવીષ્યના વિચારોને અનુમોદન કરતી કુલીન કાન્તા સુશીલા જમીનપરથી ખેડી થઈ હાથ ! પ્રભુ ! પ્રભુ !! હવે તો સળગતો દાવાઅગ્નિ નજીક આવવા લાગ્યો. અરે

રે! પ્રભુ આ જીંદગીનો અંત કેમ નથી આવતો. હવે તો હદ થઈ એટલામાં ચાર વાગ્યાનો સમય થવાથી બડીઆળમાં કડિંગ કડિંગ ચાર વાગ્યા. સુશીલા ચમકી ઉઠી. બડીઆળને ઠપકો દેતી હોય તેમ ગુસ્સામાં બોલવા લાગી.

ભુંડી શું ભુતની પેઠે, ઉતાવળ આજ ત્યારે છે;
સતાવે છે રીપાવે છે, અંતરે આગ મ્હારે છે.
દહે છે દીલકું મ્હારું, ટકોરા તીર સમ ત્યારે;
હૃદયની હાય ના બાણે, સ્વામી જો જાગશે મ્હારા.
ટક ટક શું કરે ઘેલી, તપેલીને તપાવે છે;
સુશીલા સળગતી દેખી, અરિષ્ટ શું સતાવે છે.
અરે! અંતર બળે ચરચર, નથી તેની ત્હને પરવા;

ભુંડી શું ભાન ભુલે છે, જરા તું રાખ્ય મન પરવા
એટલામાં મકાનનાં પાગળાં કોઠાએ જોશથી ધકેલ્યાં. નોકરો નિંદ્રાધીન હતા પરંતુ સુશીલા જાગતી હતી. તેણે પ્યારીમાં આવી પુછ્યું કોણ? “રતનચંદ શેઠજી રતનચંદ શેઠજી ઘરમેં કોન હય કયું. કોઈ બોલતા નહી” એમ કહી રીપાઈએ હાંક મારી ભાઈ એમનું અત્યારે શું કામ છે? સુશીલાએ પુછ્યું.

હમારે મનોરદાસ શેઠ પેઠીમેં અબાકેઅબી બુલાતે હય. બહોન જરૂરી કામ હય. સિપાઈએ કહ્યું.

સુશીલા શાન્ત સ્વભાવની હતી પણ ઘણી ચોલાક હતી. તેથી વિચારમાં પડી કે અત્યારે મનોરદાસ શેઠને શું કામ હશે! જે પતિને જગાડીશ તો ગ્લાસ પીંચા વગર રહશે નહિ, ત્યારે આ સીપાઈને શું જવાબ આપવો. ના જગાડું ને વખતે જરૂરી કામ

હોય તો તેથી કાંઈ નુશ્શાન થાય ગમે તેમ હોય પણ જગાડવા તો નહીજ કેમકે સમય વિચિત્ર છે. જગાડવા તો નહી એમ દ્રઢ નિશ્ચય કરી ખારીપર આવી કહ્યું કે ભાઈ તેઓ તો ઉંધી ગયા છે અને તેમનો અમને સખ્ત હુકમ છે કે ગમે તેવું કામ હોય તો તેમને જગાડવા નહી. ને જરૂરી કામ હોય તો બાબુના મહોલ્લામાં અમારા મુનીમ ઝવેરચંદ રહે છે. તેમને બોલાવી જવ. મુનીમ જે કાંઈ કામ કરશે તે શેઠ કબુલ રાખશે સુશીલાએ ચપળતાથી જવાબ આપ્યો.

સિપાઈ ઝવેરચંદના ઘેર બોલાવવા ગયો સુશીલાએ ધીરેથી ખારી બાંધ કરી ખુરશીપર બેઠી વિચારવા લાગી કે રાત્રે ચાર વાગે સિપાઈ કેમ બોલાવતો હશે. અરે! પ્રભુ હવે તો કૃપા કરી મહારા પતિને કાંઈ ધીરજ આપ્ય! એમ કહી ખુરશીપર માથુ ટેકવી વિચારમાં પડી.

પોણાપાંચ વાગ્યાને ઝવેરચંદ મુનીમે આતી બારણું ઠોક્યાં, નીચે નોકરો ચાકરો જગતા હતા. બારણું ઉઘાડ્યાં. ઝવેરચંદે ત્રીજો માળ જઈ દીવાનખાનાનું બારણું ધકેલ્યું. આ વખતે સુશીલા આખી રાતનો ઉજ્જગરો હોવાથી અર્ધનિદ્રામાં હતી તે એકદમ જાગી ઉઠી બારણું ઉઘાડ્યું. અને બહાર હજામમાં આવી ઉભી. “કેમ ભાઈ કાંઈ કામ છે શેઠનું? સુશીલાએ કહ્યું.

સુશીલા ખેંચેન શેઠનું અત્યારે કાંઈ કામ નથી. હવે આ નોટોનું ખંડલ અને આ બીડેલું કવંર અને આ શીલખંધ બે ડાખડા મનોર દાસ શેઠે આપેલા છે તે શેઠ ઉઠે એટલે આપજો. દોઢ લાખ રૂપી આતી નોટોનું જોખમ મહારા પાસે રાખવું તે હીક નહી. માટે શેઠના

ત્યાંથી સીધો અહીં આવ્યો છું. સંભાળીને મુકજો. ખીજ હકીકત શેઠને સવારે ૩૫૨ કહીશ. એમ કહી ઝવેરચંદ આશતો થયો.

નોટોનું બંડલ જોતાં ધીરજ આવી પરંતુ કવર ખીડેનું હતું. અંદર શું હકીકત હશે વળી કાંઈ વિપરિત પેગામ હશે તો માફ દશા આવશે. માટે પત્ર ખોલી વાંચી લેવો. એજ ઉત્તમ સમજી ધીરેથી ખોલ્યું. મનમાં વાંચી પાછું બંધ કર્યું. પત્ર વાંચનાં સુશીલા હર્ષમાં આવી પત્રને ટેબલ પર મુક્યો. બે હાથ જોડી પ્રભુ તું તો નોંધારાનો આધાર છે. પ્રભુ તું સદા સુખનો કર્તા છે. ભગનો ભગવાન! ભાગ્યનો ભેશ! અનાથનો નાથ! તેં આ રંક બાળકાને ઉગારવા ખુશ ખબર જણાવી. અહા! કોણ જાણતું હતું કે આજ સવાર ખુશાલીમાં પસાર થશે. હૈ દીનબંધુ ત્હારી અકળગતી ન્યારી છે. જેમ અદ્રશ્ય રહી અણીના વખતે દરોપદીનું સતીત્વ સાચવવા નવસો નવાણુંચીર પુરયાં તેવીજ રીતે સંકટ સમયે મ્હને ત્હારી સહાય મળી છે. એક કલાક પછી શું નું શું થઈ જાન. અહા! મહાદેવી ત્હારી કૃપાનું આ પરિણામ છે. તમારા પવિત્ર વચનો રૂપી અમૃતવાણીની અશ્રધાળુ બની વિશ્વાસ ના કર્યો અને મ્હને ખોટો ભાસ થાય છે. એમ સમજી કાંઈ પણ કદર ના કરી શકી માતૃશ્રી ધલેકટ્ટીક લાઇટ ગુલ થઈ થોડીવારમાં ચાલુ થઈ તો મત્તીન બેગડ વાથી ગુલ થઈ એપ મ્હારું ધારવું થયું હતું, પણ મહાદેવી ત્હારી અદ્ભુત શક્તિનું પરિણામ હતું. ત્હારાં ખરેખર! દર્શન કરવા ભાગ્યવંત બની અહા! જગત અંગે ત્હારોજ અમોને આશરો મળ્યો છે. કાળના કાળરૂપ પંજમાંથી તેં અમોને ઉગાર્યા છે. અહા! ત્હારા

તેજેબળનાં પ્રભાવે પતિની ત્રાણદાયક મેં અણી ચુકાવી એ પણ ત્હારી અકળકળા છે. ખરેખર ! સંકટ સમયે ધીરજ મોટી વાત છે. એ કહેવત કોઇ અનુભવીના અંતરોદ્દગાર હોવા જોઇએ.

હવે પતિને જાગૃત કરવા જોઇએ એમ વિચારતી હતી એટલે માં તારવાળાએ નીચેથી જીમ મારી “ તનયંદ કરમયંદ ” સુશીલા નીચે આવી તાર સહી કરી લીધો. તાર ખેલી જોતાં અંગ્રેજી અક્ષરો જોતાં નિરાશ બની કોને વંચાવવો. પરંતુ સુશીલા એ વિચાર્યું કે વખતે વેપારનો કાંઈ ગુપ્ત ભેદ હોય તો તેથી નુકશાન થાય. અને પતિના ઠપકા પાત્ર બનવું એ ઠાક નહીં. ઉઠશે એટલે વાંચશે, પણ વખતે કાંઈ ભયંકર ખખર હશે તો વળી નવી આકૃત જન્મ લેશે ખેર જેવી પ્રભુની ઇચ્છા.

આકૃતમાં સંપડાયેલો મનુષ્ય સંકટના સમયનું હરવખત ચિતવન કરે છે. ભય પામેલો મનુષ્ય ચિત્તભ્રમીત હોવાથી ભયંકર આકૃતિ દેખે છે, ઠગાયેલો મનુષ્ય ફરીથી ના ઠગાઉં એમ ત્રાણજી રાખે છે. ચોરનો ભય પામેલો મનુષ્ય જાપતો કરી સુવે છે. અને હરેક પ્રકારનાં સંકટ સદન કરેલો મનુષ્ય ચડતી પડનાથી ડરતો નથી. અને હીમતવાન બને છે. મોટે સંકટ એ દુઃખ સુખ સમજવાની કૃત્રી છે. અને તેથી મનુષ્ય સદ્યારિત્રમય બની ચળગતાને પમે છે.

સાડા પાંચ વાગે સુશીલાએ સુંદર રાગથી હૃદમાં આવી પલંગ પાસે ખુરશીપર બેસી પ્રભાતીડે ગાવા માંડ્યું.

જાગ્યને જદુપતિ, કૃષ્ણ કમળાપતિ, સકટે સહાય મુજકોણ કરશે-જા.
હરી મ્હારો હર્ષથી, સત્યને સહાય થઇ, દાસ દુર્ભાગ્યને દુર કરશે-જા.
દયા નિતી શાંતીને, ધાર્યું ભક્તિભલી રાજ થઇ રઘુપતિ હાથ ધરશે-જા.
કીડીને કણુ દઇ, હાથીને મણુ દઇ, પરમ પરમાત્મા શાંત કરશે-જા.

પ્રસન્ન વદને સુશીલાના કોમળ કંઠની માધુર્યમાં લીન થઈ.
રતનચંદ જાગી ઉઠ્યા. હેં! કેટલા વાગ્યા છે. શું પ્રભાત થઈ ગયું.
લાવ ગ્લાસ લાવ ગભરાયેલા રતનચંદે કહ્યું, પ્રાણેશ! હજી તો
સાડા પાંચ વાગ્યા છે. ગભરાવછો શા માટે. સુશીલાએ મૃદુ હાસ્યથી
કહ્યું. સુંદરી કઠોર બની આ સમય હસવાનો છે? રતનચંદે કહ્યું.

હા! આપને ધર્યાં નથી મને પ્રભુએ ધીરજ આપી છે.
પ્રાણનાથ આપ ઉઠો અને ટેબલપરથી ગ્લાસ, કાગળો, નોટો, તાર,
બધાં તપાસો. સુશીલાએ શાન્તીથી કહ્યું. વળી રાતના સમયે તાર,
ટપાલ ક્યાંથી? રતનચંદે કહ્યું.

હૃદયાધાર આપણા પર પ્રસન્ન થઈ શ્રી હરીએ મોકલ્યાં હશે.
સુશીલાએ કહ્યું. રતનચંદે ઉઠી ટેબલ પાસે જઈ તપાસ્યું તો સુશી-
લાની કહેલી હકીકત ખરી હતી. મનોરહસનું કવર ખોલી વાંચવા માંડ્યું.

પ્રિય ભાઈશ્રી રતનચંદ કરમચંદની સેવામાં

નિગ.

લખવાનું કે કુન્દન અને તેની માતૃશ્રી જનકામાં શીકે છે એવા
શોકજનક સમાચારથી હું કટક જાઉં છું. દુકાનમાં વધુ જોખમ
નહી રોકતાં આ સ.થે મોકલેલી દોઢલાખ રૂપીઆની ચક્રણી નોટો
તપાસી મહારા અનામત ખાતે જમે કરશે. પેટીમાં હું આવું ત્યાં
સુધી આપણી જાણી બપર રાખશે તે તમારો પુણ્ય લેશે છે.
વળી ખુશીનો પત્ર ત્યાં ગયા પછી લખીશ.

લી૦, આપનો,

મનોરહાસ છબીજહાસના

જયશ્રીકૃષ્ણ વાંચશે.

પત્ર વાંચી તાર વાંચ્યો. બંનેમાં પ્રભુની કૃપા વરસેલી. હતી જેથી ખુશ ખુશ થઈ ગયો. પ્રેમાવેશમાં આત્મી સુશીલાનો જમણો હાથ પકડી છાતીપર દબાવ્યો, મહારી મનહર મોહીતી સદ્ગુણી સુશીલા દેખા છે ત્હારી, ધીરજને, જો આ દેહ લાખતી નોટો અને આ તારમાં એવા સમાચાર છે કે એક લાખને પદર હળરનો નફો મળશે કેમકે ચાંદીનો બળને ઉજાન ઉછળી ટકાયા થયો છે. આપણો ભાગ્યેદય આજે થયો છે. મહારી ભાગ્યવતી સુશીલા તે મહને ગ્તાસ પીનાં ના અટકાવ્યો હોત તો મહારી અને ત્હારી શી વલે થાત. ખરેખર અણી ચુક્યો સો વર્ષ જીવે, ધીરજ મોટી વાત છે. મહારી ગુણીયલ કાન્તા ત્હારાં વચનો મહને અમૃત સમાન લાગે છે. અદા! તેં મહારાથી વચન માગી. મહારીં પગ ચુકારી તે હવે સમગ્રયું પ્રિયા ત્હારાં શું વખણ કરું અદા! આ વખતે ત્હારી સદ્ગુણી સ્નેહાગ પ્રેમમય જ્યોતિનો પ્રકાશ મહારા હૃદયમાં ઝળગી રહ્યો છે પ્રિયા આ વખતે દુનિયામાં એક પણ સ્ત્રીજ ત્હારા ગુણોના બદનામાં છતાંમ તરીકે આપી શકું તેવી મળવી મુશ્કેલ છે. તો લે પ્રીયા આ નિરબા ગીતેજ સ્વીકારી કૃતાર્થ કર. તુંજ મહારી ગ્રહદેવી છે. રતનચંદે હાથ લંબાવ્યા સુશીલા સ્મિત હાસ્યથી પાનિ આઝી પડી. પ્રેમી યુગલોએ એક બીજાને સ્નેહ યુક્ત ચુખતો કર્યો.

મહારી હૃદયમણી મધુરી ત્હારી ધીરજનાં વખાણ કરું તેટલાં થોડા છે. ખરેખર તેજ મહારો પ્રાણ બચાવ્યો છે. તું મહારી જીવન દાતા છે. નહીં તો અનિષ્ઠ આત્મચાતથી આપદાદાની આપરે ધુળમાં મળી જાત. અને આપદ તથી કાળીટીલી લાગતે ખરેખર! ત્હારા સદ્ભાગ્યના પ્રતાપે પ્રાણ બચ્યો છે. સમજ મહારી મેના! રતનચંદે હસ્તાં કહ્યું.

પતિ મેં કાંઈ પણ કયું નથી. સર્વ દીનદયાળ જગનિયંતાની કૃપાથી થયું છે. પતિ પતિને સંકટ સમે સહાય થાય. એમાં નવાઇ નથી. પ્રાણાધાર આ દાસીએ તો ફક્ત ફરજ પામવી છે જે સ્ત્રી પતિને તુરંત ગણી સંકટ સમયે દુર રહે તે સ્ત્રીને લાખોવાર ધિક્કાર છે હઃયાધાર પાંડિત્ય સતિનું અર્ધું અગ છે તો તેના દુઃખે દુઃખી અને સુખે સુખી થયું એ પવિત્ર સ્ત્રીની ફરજ છે. હૃદય વલ્લભ આપ રાજી હો તો અમારું હૃદય રાજી રહે. આપની કૃપા એજ અમારું ધનભાગ્ય ! આપનું જીવન તે અમારો સુખરૂપ શણગાર ! આપ આ સંસારમાં અમારા રાજા છો અને અમે તમારા તાગના પ્રધાન છીએ એવું પાંડિતો માને છે. તેમાં લેશ પણ શંકા નથી.

પ્રિયા સ્વભાવ કાંઈ એક સરખા હોતા નથી. ત્યારા જેવી સત્ય શિયળવતી સ્ત્રી જેને મલી હશે. તે ખરેખર સ્વર્ગીય સુખો ભોગવે તેમાં નવાઇ નથી, પતિવ્રતા સ્ત્રી પ્રાપ્ત થવી તે ભાગ્યપર આધાર રાખે છે આ અસાર સંસાર તરવાને સદગુણી સ્ત્રીની જરૂર છે, કેમભાગ્યે કલેશ કરનારી કર્કશા મલે તો તે ચોમાસાના ઝાંઝવાના નીર સરખું છે. કેમકે તેમાં પુરૂષ કોઇ સુખી હોતો નથી. અને અનેક ઉપદ્રવ ભોગવવા પડે છે. પ્રિયા પુરૂષાર્થ કરવાથી ધન મળી શકે સદમાર્ગે દ્રવ્ય ખર્ચવાથી ક્ષાતી મળે, હજારો લાખો રૂપીયા ખર્ચી પુરૂષ રૂપવંતી સ્ત્રી પ્રાપ્ત કરે પણ સત્ય શિયળ સાચવનાર પતિવ્રતા સદગુણી સ્ત્રી તો કરોડો રૂપીયા ખર્ચતાં મળવી મુશ્કેલ છે. મહારા મદામાગ્યે સુશીલા ત્હાંગે સાચો સંબંધ બેધાયો છે, અને આજે કુન્જના કાળચક્રને ધર્મતા ધારણ કરી તેં હડાવ્યું છે તેમાં નવાઇ નથી. રતનચંદ્રે કહ્યું.

ખરેખર નેક દાનતનો બદલો મધ્વર આપે છે હરકોઇ સ્થિતિનો મનુષ્ય શુદ્ધ હૃદયથી પોતાનું કરજ લેણદારને આપવા ઉમેદ રાખે અન્ય કોઇ મલીન વાસના મનમાં ઉત્પન્ન ન કરે તો હરપ્રકારે કુદરત કૃપાળુ બની તેને દ્રવ્યની મદદ મેળવી આપે છે.

છળત વધારે છે. પણ કમભાગ્ય મનુષ્યો શીડુ તેનું આપવું નથી એવી બ્રહ્મ બુદ્ધિ ધાન્ડણ કરનાર પર કુદરતનો ભયંકર પ્રાપ્તિ ઉતરે છે અને મહાન સંકટો ભોગવવાં પડે છે. કેમકે એક પાછપણ પ્રાપ્તિ ધીનું નથી. માટે દરેક મનુષ્યે કરેલું કરજ મોડું વહેલું આપવા દ્રવ્યથી અંતઃકરણ શુદ્ધ રાખવું.

એવીજ રીતે રતનચંદને કરજ કરતાં ખમણી રકમ સમયે સંપાદન થઈ તેના પર પ્રભુની કેવી કૃપા વૃષ્ટી થઈ તે આપણે જાણીએ છીએ. માટે પાપવૃત્તીનો પરિત્યાગ કરવાથી શુદ્ધ અંતઃકરણને પ્રભુ સહાય થાય તેમાં નવાઈ નથી.

રતનચંદ દુકાન પર જઈ મહેતા મુનીમો નોકરોને બેઠી આપી પગારમાં વધારો કરી આપ્યો.

રતનચંદ અને સુશીલાનું પ્રેમી જોડું હતું. તેઓ વચ્ચે અજબ પ્રકારનો પ્રેમ હતો. આજકાલનો સુધરેલો પ્રેમ તેમનામાં નહોતો. પણ નજા અને દમયાંતી, સીતા અને રામ, સત્યવાન અને સાવિત્રી જેવો સત્ય પ્રેમ તેમનામાં હતો. સુશીલા પોતાની ધનાઢય સ્થિતિમાં પણ પતિની ચર્ણદાસી સમજતી હતી. રતનચંદ તેને ગૃહદેવી તુલ્ય જાણી તેના પ્રેમાળ વાક્યોથી અને સતીત્વ સ્નેહને આર્કાપાછ એક પણ વચન ઉલ્લંઘન કરતો નહોતો, સત્ય સ્નેહ સાધક સુશીલા ધન્ય છે ત્હાને જીવનને, ધન્ય છે ત્હારી શુદ્ધ બુદ્ધિને, ધન્ય છે ત્હારાં સહાયરને અહા! આર્યભુમિ ત્હારા પાંચ આવાં સ્ત્રી રતન પાકે તો ત્હારી કરમાઈ ગયેલી વેલડી ફરી પ્રકુલ્લીત બને અને સદ્ કેળવણીથી નવકુળ પ્રેમી જોડાં ઉત્પન્ન થાય જગનિયંત્ર અમારી આર્યભુમિનો ભાગ્યોદય જલ્દી પ્રાપ્ત થાય. એમ અમો ઇચ્છીએ છીએ. અસ્તુ.

સમાપ્ત.

વાનિતાનંદ.

(સ્ત્રી સંતતિકર યોગ.)

ખરું જોતાં યાજ્ઞક નહીં થવું એ બાબતમાં કેટલાક નસીબનો કે હશ્વરનો દોષ માને છે. ત્યારે કેટલાક બિચારી રંક અબજાને વાંઝણી ગણે છે પણ તે ભુલ છે, આ બાબતમાં મનુષ્ય પ્રયત્ન થવોજ જોઈએ. સ્ત્રીએ જમીન છે! અને પુરુષ ખીજરૂપે છે! આ બંનેમાં રોગ કે ખોડ હોવાથી પ્રજા ઉત્પન્ન થઈ શકતી નથી. ઘણા ખરા વિકારો સ્ત્રીમાં હોય તેમાં નવાઈ નથી કેમકે સ્ત્રી એ સંતતિની પોષક છે. આ વિકારો દુર કરવા માટે અમારી અનુભવ સિધ્ધ વનઉપધીમાંથી તૃપ્યારી કરેલી દવાથી ઘણાકના ત્યાં પારણાં બંધાયાં છે. આ દવા આબુની જડીબુટ્ટીમાંથી તૃપ્યાર કરવામાં આવે છે. આ દવા દરેક મહીને ફક્ત સાત પડીકાં ખાવાની જરૂર છે. એમ ત્રણ મહીના લેવાથી પરમાત્મા આશા સફળ કરે છે.

કીમત રૂ ૨૦-૦-૦ પોસ્ટેજ જુદું.

 પ્રજા થયેથી એકસો રૂપીઆ અપવાની સોગનપુર્વક બે સાક્ષી સાથે શરત લખી આપનાર પાસેથી રૂ ૧૨-૦-૦ પોસ્ટેજ જુદું.

મેસાપ વૈધ રણછોડલાલ આબુવાળા,
સવારના ૮ થી ૧૧ ગીરગામ બેકરોડ-પહેલી પારસી ગલી,
સાંજે ૫ થી ૭ા મુંબઈ ૪.

